

3 (Sem-4/CBCS) PHI HC 1

2022

PHILOSOPHY

Paper : PHI-HC-4016

(Contemporary Indian Philosophy)

(Honours Core)

Full Marks : 80

Time : 3 hours

*The figures in the margin indicate full marks
for the questions*

1. Answer any *ten* of the following as directed :

1×10=10

নিৰ্দেশানুযায়ী তলৰ যি কোনো দহটাৰ উত্তৰ লিখা :

(a) According to Sri Aurobindo, what is the final stage of evolution?

শ্ৰী অৰবিন্দৰ মতে বিবৰ্তনৰ অন্তিম স্তৰটো কি ?

(b) State one point of difference between Mind and Supermind.

'Mind' আৰু 'Supermind'ৰ মাজত এটা পাৰ্থক্য উল্লেখ কৰা।

(c) In which book, Sri Aurobindo discussed the 'Theory of Evolution'?

শ্ৰী অৰবিন্দই তেওঁৰ কোনখন গ্ৰন্থত 'বিবৰ্তন তত্ত্ব'ৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিছিল ?

(d) Intuitive knowledge is a direct/indirect knowledge.

(Choose the correct answer)

স্বজ্ঞানৰূপজ্ঞান প্ৰত্যক্ষ / পৰোক্ষ জ্ঞান।

(শুদ্ধ উত্তৰটো বাছি উলিওৱা)

(e) "Man is a finite-infinite being." Name the philosopher associated with this statement.

"মানুহ হ'ল এক সসীম-অসীম সত্তা"—এই উক্তিটোৰ সৈতে জড়িত দাৰ্শনিকজনৰ নাম লিখা।

(f) What is the literal meaning of the term 'Sarvodaya'?

'সৰ্বোদয়' শব্দটোৰ আক্ষৰিক অৰ্থ কি ?

(g) Mention name of one book written by Mahatma Gandhi.

মহাত্মা গান্ধীয়ে লিখা এখন কিতাপৰ নাম উল্লেখ কৰা।

(h) Vivekananda gives importance on the path of knowledge/path of action.

(Choose the correct answer)

বিবেকানন্দই জ্ঞান মার্গ / কৰ্ম মার্গৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল।

(শুদ্ধ উত্তৰটো বাছি উলিওৱা)

(i) Mention one fundamental feature of Universal religion as advocated by Vivekananda.

বিবেকানন্দই ব্যাখ্যা কৰা ধৰণে বিশ্বজনীন ধৰ্মৰ এটা মৌলিক বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কৰা।

(j) Sri Aurobindo's Philosophy is also known as ____ Yoga.

(Fill in the blank)

শ্ৰী অৰবিন্দৰ দৰ্শনক ____ যোগ বুলিও জনা যায়।

(খালী ঠাই পূৰণ কৰা)

(k) Is non-cooperation a mean of activity included in Satyagraha?

অসহযোগ সত্যগ্ৰহৰ অন্তৰ্গত এটা কাৰ্যপন্থা হয়নে ?

(l) What is the negative meaning of non-violence?

অহিংসাব নেতিবাচক অৰ্থ কি ?

(m) Intuitive knowledge is empirical/rational.

(Choose the correct answer)

অন্তৰ্জ্ঞান বা স্বজ্ঞা অভিজ্ঞতালব্ধ / বৌদ্ধিক।

(শুদ্ধ উত্তৰটো বাছি উলিওৱা)

(n) Who is the author of the book, *The Life Divine*?

The Life Divine গ্ৰন্থখনৰ ৰচক কোন ?

(o) What is the essence of Vivekananda's Philosophy of education?

বিবেকানন্দৰ শিক্ষা দৰ্শনৰ মূলতত্ত্ব কি ?

2. Answer the following in brief (any five) : $2 \times 5 = 10$

তলত দিয়াবোৰৰ চমু উত্তৰ দিয়া (যি কোনো পাঁচটাৰ) :

(a) State the three terms along with their meanings found in the conception of 'Saccidananda'.

'সচ্চিদানন্দ'ৰ ধাৰণাটোত নিহিত থকা শব্দ তিনিটা অৰ্থসহ উল্লেখ কৰা।

(b) State any two points of limitation of intellect according to Radhakrishnan.

বাধাকৃষ্ণনৰ মতে বুদ্ধিৰ যি কোনো দুটা সীমাবদ্ধতা উল্লেখ কৰা।

(c) What is the meaning of 'Sarvamukti' according to Radhakrishnan?

বাধাকৃষ্ণনৰ মতে, 'সৰ্বমুক্তি'ৰ অৰ্থ কি ?

(d) What is the meaning of 'Swadeshi' in Gandhian Philosophy?

গান্ধীৰ দৰ্শনত 'স্বদেশী'ৰ অৰ্থ কি ?

(e) Mention two points of differences between Advaita Vedanta and Practical Vedanta.

অদ্বৈত বেদান্ত আৰু ব্যৱহাৰিক বেদান্তৰ মাজত দুটা পাৰ্থক্য উল্লেখ কৰা।

(f) Why is Swami Vivekananda's Philosophy called Practical Vedanta?

স্বামী বিবেকানন্দৰ দৰ্শনক কিয় ব্যৱহাৰিক বেদান্ত বুলি কোৱা হয় ?

(g) Mention two criticisms made by Mahatma Gandhi against industrialization.

উদ্যোগীকৰণৰ বিৰুদ্ধে মহাত্মা গান্ধীয়ে উত্থাপন কৰা দুটা সমালোচনা উল্লেখ কৰা।

(h) What is 'Yoga' according to Sri Aurobindo?

শ্ৰী অৰবিন্দৰ মতে, 'যোগ' কি ?

3. Answer any four of the following : $5 \times 4 = 20$

তলৰ যি কোনো চাৰিটাৰ উত্তৰ দিয়া :

(a) Write a short note on Gandhi's concept of Trusteeship.

গান্ধীৰ 'ন্যাসবাদ' ধাৰণাটোৰ বিষয়ে এটি চমু টোকা লিখা।

(b) Explain the concept of Supermind.

অতিমানসৰ (Supermind) ধাৰণাটো ব্যাখ্যা কৰা।

(c) Briefly explain the significance of Gandhi's statement—'Truth is God'.

'সত্যই ঈশ্বৰ'—গান্ধীৰ এই উক্তিটোৰ তাৎপৰ্য চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰা।

(d) What was Gandhi's views on Religion? Discuss briefly.

গান্ধীৰ ধৰ্মসম্পৰ্কীয় মতাদৰ্শ কেনে আছিল? চমুকৈ আলোচনা কৰা।

(e) What are the essential qualities of Satyagrahi according to Gandhi?

গান্ধীৰ মতে, সত্যাগ্ৰহীৰ প্ৰয়োজনীয় গুণ কি কি ?

(f) Briefly discuss any two types of Satyagraha.

সত্যাগ্ৰহৰ যি কোনো দুটা প্ৰকাৰ চমুকৈ আলোচনা কৰা।

(g) Write a short note on Sri Aurobindo's concept of 'Triple Transformation'.

অৰবিন্দৰ 'তিনিভৱপীয়া ৰূপান্তৰ' সম্পৰ্কে এটি চমু টোকা লিখা।

(h) What are the characteristics of intellect? Discuss after Radhakrishnan.

বুদ্ধিৰ বৈশিষ্ট্যবোৰ কি কি? বাধাকৃষ্ণনক অনুসৰণ কৰি আলোচনা কৰা।

4. Answer the following questions (any four) :

10×4=40

নিম্নলিখিত প্ৰশ্নসমূহৰ উত্তৰ দিয়া (যি কোনো চাৰিটা) :

(a) Discuss Sri Aurobindo's concept of Integral Yoga. 10

শ্ৰী অৰবিন্দৰ সৰ্বঙ্গীণ যোগৰ ধাৰণা সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা।

(b) Write briefly about divine life as described by Sri Aurobindo. 10

শ্ৰী অৰবিন্দই বৰ্ণনা কৰা মতে দিব্যজীৱন সম্পৰ্কে চমুকৈ লিখা।

(c) What are the three ways of knowing according to Radhakrishnan? How does Radhakrishnan explain the relation between intellect and intuition? Discuss. 2+8=10

বাধাকৃষ্ণনৰ মতে জ্ঞান আহৰণৰ উপায় তিনিটা কি কি? বাধাকৃষ্ণনে কিদৰে বুদ্ধি আৰু স্বজ্ঞা বা অন্তৰ প্ৰজ্ঞাৰ সম্পৰ্ক ব্যাখ্যা কৰিছে? আলোচনা কৰা।

(d) Explain Radhakrishnan's view of man and his destiny. 10

মানৱ আৰু মানৱৰ চৰম লক্ষ্য সম্পৰ্কে বাধাকৃষ্ণনে আগবঢ়োৱা মতটো ব্যাখ্যা কৰা।

(e) Explain Gandhi's statement "Non-violence is the law of Species". 10

"অহিংসা সকলো জীৱৰ ধৰ্ম" গান্ধীৰ এই কথাষাৰৰ তাৎপৰ্য ব্যাখ্যা কৰা।

(f) Explain Gandhi's concept of non-violence. Is it relevant to the present-day society? Discuss. 10

গান্ধীৰ অহিংসাৰ ধাৰণাটো ব্যাখ্যা কৰা। বৰ্তমান সমাজত ই প্ৰাসংগিকনে? আলোচনা কৰা।

(g) Write an essay on universal religion as described in the Philosophy of Vivekananda. 10

বিবেকানন্দৰ দৰ্শনত বৰ্ণনা কৰা ধৰণে সার্বজনীন ধৰ্ম সম্পৰ্কে এখন বচনা লিখা।

(h) Can Vivekananda be called a Neo-Vedantic philosopher? Give reason for your answer. 10

বিবেকানন্দক এজন নব্য-বেদান্তিক দাৰ্শনিক বুলি ক'ব পাৰিনে? তোমাৰ যুক্তি আগবঢ়োৱা।

(i) What is religious experience according to Radhakrishnan? Explain the characteristics of religious experience. 10

বাধাকৃষ্ণনৰ মতে ধৰ্মীয় অভিজ্ঞতা কি? ধৰ্মীয় অভিজ্ঞতাৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ ব্যাখ্যা কৰা।

(j) Critically explain Sri Aurobindo's theory of evolution. 10

শ্ৰী অবিন্দৰ বিৰতনবাদৰ বিষয়ে বিচাৰমূলক ব্যাখ্যা আগবঢ়োৱা।

***

2022

PHILOSOPHY

Paper : PHI-HC-4026

(Philosophy of Religion)

(Honours Core)

Full Marks : 80

Time : 3 hours

*The figures in the margin indicate full marks
for the questions*

FIRST HALF

1. Answer any ten of the following questions :

1×10=10

নিম্নলিখিত প্রশ্নবোৰৰ যি কোনো দহটাৰ উত্তৰ লিখা :

(a) Mention one utility of studying Philosophy of religion.

ধৰ্মদৰ্শন অধ্যয়নৰ এটা উপযোগিতা উল্লেখ কৰা।

(b) "Philosophy of religion is a second-order activity." Who said this statement?

“ধৰ্মদৰ্শন হ’ল দ্বিতীয় স্তৰৰ এটি প্ৰক্ৰিয়া” এই কথাষাৰ
কোনে কৈছিল ?

- (c) What is the etymological meaning of 'Dharma' in Indian perspective?
ভাৰতীয় চিন্তাধাৰাত 'ধৰ্ম' শব্দৰ আক্ষৰিক অৰ্থ কি ?
- (d) "Science without religion is lame, religion without science is blind" Who said this statement?
"ধৰ্মবিহীন বিজ্ঞান খোৰা আৰু বিজ্ঞানবিহীন ধৰ্ম অন্ধ।" উক্তিৰ কোনে কৈছিল ?
- (e) Who is the author of the book *Proslogion*?
Proslogion গ্ৰন্থখনৰ লিখক কোন ?
- (f) "Thought and reality are identical." Who said this statement?
"চিন্তা আৰু সত্তা অভিন্ন।" এই উক্তিৰ কোনে কৈছিল ?
- (g) Who wrote the book, *Phaedo*?
Phaedo গ্ৰন্থখন কোনে লিখিছিল ?
- (h) Mention the name of the thinker who forwarded the example of 'Analogy of watch' regarding the proof for the existence of God.
ঈশ্বৰৰ অস্তিত্ব সম্পৰ্কে আগবঢ়োৱা 'ঘড়ীৰ সাদৃশ্য'ৰ লগত জড়িত চিন্তাবিদজনৰ নাম উল্লেখ কৰা।
- (i) Mention a name of thinker who is associated with the moral argument regarding proof for the existence of God.
ঈশ্বৰৰ অস্তিত্ব প্ৰমাণৰ ক্ষেত্ৰত নৈতিক যুক্তিৰ লগত জড়িত থকা এজন চিন্তাবিদৰ নাম উল্লেখ কৰা।

- (j) "Our most holy religion, is founded on faith, not on reason." Who said this statement?
"আমাৰ বেছিভাগ পবিত্ৰ ধৰ্ম আত্মত বিচাৰি পোৱা যায়, বিচাৰ-বুদ্ধিত নহয়।" উক্তিৰ কোনে কৈছিল ?
- (k) Philosophy of religion means "Philosophical thinking about religion." Who made the statement?
"ধৰ্মদৰ্শন হ'ল ধৰ্ম সম্পৰ্কীয় দাৰ্শনিক চিন্তন।" কথাৰ কোনে কৈছিল ?
- (l) Who wrote the book, *Systematic Theology*?
Systematic Theology গ্ৰন্থখন কোনে লিখিছিল ?
- (m) Who used the term 'Indeterminism' for the first time?
কোনে প্ৰথমে 'Indeterminism' শব্দটো ব্যৱহাৰ কৰে ?
- (n) What is the literal meaning of the term 'Vaishnava'?
'বৈষ্ণৱ' শব্দটোৰ ব্যুৎপত্তিগত অৰ্থ কি ?
- (o) "Religious languages are symbolic." Who said this statement?
"ধৰ্মীয় ভাষাবোৰ প্ৰতীকাত্মক।" এই উক্তিৰ কোনে কৈছিল ?

2. Answer any five of the following questions : $2 \times 5 = 10$

নিম্নলিখিত প্ৰশ্নবোৰৰ যি কোনো পাঁচটাৰ উত্তৰ দিয়া :

(a) Mention two differences between philosophy of religion and theology.

ধৰ্মদৰ্শন আৰু ঈশ্বৰতত্ত্বৰ মাজৰ দুটা পাৰ্থক্য উল্লেখ কৰা।

(b) Mention two characteristics of religion.

ধৰ্মৰ দুটা বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কৰা।

(c) Mention two differences between religion and science.

ধৰ্ম আৰু বিজ্ঞানৰ মাজৰ দুটা পাৰ্থক্য উল্লেখ কৰা।

(d) Mention two criticisms against the cosmological argument regarding proof for the existence of God.

ঈশ্বৰৰ অস্তিত্ব প্ৰমাণৰ ক্ষেত্ৰত বিশ্বতত্ত্বমূলক যুক্তিৰ বিপক্ষে থকা দুটা সমালোচনা উল্লেখ কৰা।

(e) Mention two foundations of religious belief.

ধৰ্মীয় বিশ্বাসৰ দুটা ভিত্তি উল্লেখ কৰা।

(f) State two moral arguments in favour of immortality of Soul.

আত্মাৰ অমৰত্বৰ সপক্ষে থকা যি কোনো দুটা নৈতিক যুক্তি উল্লেখ কৰা।

(g) Mention two characteristics of 'Symbol' according to Tillich.

টিলিকৰ মতানুসৰি 'প্ৰতীক'ৰ দুটা বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কৰা।

(h) Mention two characteristics of Neo-Vaishnavism.

নৱ-বৈষ্ণৱবাদৰ দুটা বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কৰা।

3. Answer any four of the following questions : $5 \times 4 = 20$

নিম্নলিখিত প্ৰশ্নবোৰৰ যি কোনো চাৰিটাৰ উত্তৰ দিয়া :

(a) What is the utility of study of Philosophy of religion?

ধৰ্মদৰ্শন অধ্যয়নৰ উপযোগিতা কি ?

(b) Write a short note on religious experience.

ধৰ্মীয় অভিজ্ঞতা সম্পৰ্কে এটি চমু টোকা লিখা।

(c) Write a short note on 'Analogy of watch' regarding proofs for the existence of God.

ঈশ্বৰৰ অস্তিত্ব প্ৰমাণ বিষয়ক 'ঘড়ীৰ উপমা' সম্পৰ্কে এটি চমু টোকা লিখা।

(d) Write a short note on Moral argument for the existence of God.

ঈশ্বৰৰ অস্তিত্বৰ বাবে থকা নৈতিক যুক্তিৰ বিষয়ে এটি চমু টোকা লিখা।

(e) What is mystical experience? Explain briefly.

বহস্যজনিত অভিজ্ঞতা বুলিলে কি বুজা? চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰা।

(f) What is freedom of will? Explain briefly.

ইচ্ছাৰ স্বাধীনতা বুলিলে কি বুজা? চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰা।

(g) Are religious propositions meaningless according to logical positivists? Explain briefly.

তর্কীয় প্রত্যক্ষবাদীসকলৰ মতে ধর্মীয় বচনবোৰ অর্থহীননে? চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰা।

(h) Write a short note on Bhaktivāda of Śaṅkaradeva.

শংকৰদেৱৰ ভক্তিবাদৰ বিষয়ে এটি চমু টোকা লিখা।

SECOND HALF

4. Answer the following questions (any four) : $10 \times 4 = 40$

নিম্নলিখিত প্রশ্নসমূহৰ উত্তৰ দিয়া (যি কোনো চাৰিটা) :

(a) What is religion? What is the scope of religion? Explain.

ধর্ম কাক বোলে? ধর্মৰ পৰিসৰ কি? ব্যাখ্যা কৰা।

(b) Explain the relation between Religion and Science.

ধর্ম আৰু বিজ্ঞানৰ মাজত থকা সম্পর্ক ব্যাখ্যা কৰা।

(c) Explain ontological argument of Descartes regarding the proof for the existence of God.

ঈশ্বৰৰ অস্তিত্বৰ প্ৰমাণৰ ক্ষেত্ৰত ডেকাৰ্টৰ তাত্ত্বিক যুক্তি ব্যাখ্যা কৰা।

(d) Explain the first-cause-argument regarding the proof for the existence of God.

ঈশ্বৰৰ অস্তিত্বৰ প্ৰমাণৰ ক্ষেত্ৰত আদি কাৰণ বিষয়ক যুক্তিটো ব্যাখ্যা কৰা।

(e) What is faith? What are the characteristics of it? Discuss.

আস্থা কি? ইয়াৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ কি কি? আলোচনা কৰা।

(f) What is reason? Is there any conflict between reason and faith? Discuss.

বুদ্ধি কি? বুদ্ধি আৰু আস্থাৰ মাজত কিবা সংঘাত আছেনে? আলোচনা কৰা।

(g) Explain self-determinism regarding freedom of will.

ইচ্ছাৰ স্বাধীনতাৰ ক্ষেত্ৰত থকা আত্ম-নিয়ন্ত্ৰণবাদ ব্যাখ্যা কৰা।

(h) What do you mean by immortality of Soul?
Discuss in connection with the value
argument.

আত্মাৰ অমৰত্ব বুলিলে কি বুজা—ইয়াৰ লগত সংগতি ৰাখি
মূল্য সম্পৰ্কীয় যুক্তিটো আলোচনা কৰা।

(i) Discuss Cārvāka theory of religion.

চাৰ্বাকসকলৰ ধৰ্ম সম্পৰ্কীয় মতবাদ আলোচনা কৰা।

(j) What is Bhakti? What are the nine kinds of
Bhakti found in Śaṅkaradeva's philosophy?
Discuss.

ভক্তি কি? শংকৰদেৱৰ দৰ্শনত থকা নৱবিধ ভক্তি কি কি?
আলোচনা কৰা।

***

2022

PHILOSOPHY

Paper : PHI-HC-4036

(Political and Social Philosophy)

(Honours Core)

Full Marks : 80

Time : 3 hours

*The figures in the margin indicate full marks
for the questions*

FIRST HALF

1. Answer the following questions (any ten) : $1 \times 10 = 10$

তলৰ প্রশ্নবোৰৰ উত্তৰ দিয়া (যি কোনো দহটা) :

(a) What is the etymological meaning of 'Justice'?

'Justice' শব্দটোৰ ব্যুৎপত্তিগত অৰ্থ কি ?

(b) "Right implies duty." Is it true?

"অধিকাৰে কৰ্তব্যক সূচায়।" এইটো সত্যনে ?

(c) "Liberty is a product of right." Who said this statement?

"স্বাধীনতা অধিকাৰৰ পৰা উদ্ভৱ হয়।" এই কথাষাৰ কোনে কৈছিল ?

- (d) Who is the father of Anarchism?
নৈৰাজ্যবাদৰ প্ৰবৰ্তক কোন ?
- (e) Who is the author of the book, *What is Property?*
What is Property গ্ৰন্থখনৰ লিখক কোন ?
- (f) What is the origin of the word 'socialism'?
'Socialism' শব্দটো কোন মূল শব্দৰ পৰা উদ্ভৱ হৈছে ?
- (g) Is Marxian Philosophy objective or subjective?
মাৰ্ক্সীয় দৰ্শন বস্তুবাদী নে ভাৱবাদী ?
- (h) What is the literal meaning of the term 'monarchy'?
'Monarchy' শব্দটোৰ ব্যুৎপত্তিগত অৰ্থ কি ?
- (i) What is the literal meaning of the term 'theocracy'?
'Theocracy' শব্দটোৰ ব্যুৎপত্তিগত অৰ্থ কি ?
- (j) "Democracy is a Government of the people, by the people and for the people." Who said this statement?
"গণতন্ত্ৰ হ'ল ৰাইজৰ বাবে, ৰাইজৰ দ্বাৰা গঠিত, ৰাইজৰ চৰকাৰ।" উক্তিৰ কোনে কৈছিল ?

- (k) What are the two words from which the term 'democracy' originates?
'Democracy' শব্দটো কি দুটা শব্দৰ পৰা উদ্ভৱ হৈছে ?
- (l) What is the origin of the word 'humanism'?
'Humanism' শব্দটো কি শব্দৰ পৰা উদ্ভৱ হৈছে ?
- (m) Who used the term 'secularism' for the first time?
'Secularism' শব্দটো সৰ্বপ্ৰথম কোনে ব্যৱহাৰ কৰিছিল ?
- (n) What is the meaning of 'Sarvadharmasamabhāva' in India?
ভাৰতবৰ্ষত 'Sarvadharmasamabhāva'ৰ অৰ্থ কি ?
- (o) Mention the name of one supporter of multiculturalism.
বহুসংস্কৃতিবাদৰ এজন সমৰ্থকৰ নাম উল্লেখ কৰা।
2. Answer the following questions (any five) : 2×5=10
তলৰ প্ৰশ্নবোৰৰ উত্তৰ দিয়া (যি কোনো পাঁচটা) :
- (a) Mention two characteristics of rights of a citizen.
নাগৰিক অধিকাৰৰ দুটা বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কৰা।

(b) Mention two duties of a citizen.

নাগৰিকৰ দুটা কৰ্তব্য উল্লেখ কৰা।

(c) Mention two differences between Anarchism and Terrorism.

নৈৰাজ্যবাদ আৰু সন্ত্ৰাসবাদৰ মাজৰ দুটা পাৰ্থক্য উল্লেখ কৰা।

(d) Mention two characteristics of Marxism.

মাৰ্ক্সবাদৰ দুটা বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কৰা।

(e) What are the two types of Monarchy?

ৰাজতন্ত্ৰৰ প্ৰকাৰ দুটা কি কি ?

(f) Mention two differences between direct democracy and indirect democracy.

প্ৰত্যক্ষ গণতন্ত্ৰ আৰু পৰোক্ষ গণতন্ত্ৰৰ মাজৰ দুটা পাৰ্থক্য উল্লেখ কৰা।

(g) Mention two characteristics of humanism.

মানৱতাবাদৰ দুটা বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কৰা।

(h) Write a short note on 'three-fold special rights of minorities'.

'সংখ্যালঘুৰ ত্ৰিবিধ বিশেষ অধিকাৰ'ৰ ওপৰত এটি চমু টোকা লিখা।

3. Answer the following questions (any four) : 5×4=20

তলৰ প্ৰশ্নবোৰৰ উত্তৰ দিয়া (যি কোনো চাৰিটা) :

(a) Write a short note on justice.

ন্যায্যৰ বিষয়ে এটি চমু টোকা লিখা।

(b) Write a short note on human rights.

মানৱ অধিকাৰৰ বিষয়ে এটি চমু টোকা লিখা।

(c) Write a short note on terrorism.

সন্ত্ৰাসবাদৰ বিষয়ে এটি চমু টোকা লিখা।

(d) Write a short note on dialectical materialism of Marx.

মাৰ্ক্সৰ দ্বান্দ্বিক বস্তুবাদৰ বিষয়ে এটি চমু টোকা লিখা।

(e) Mention five characteristics of monarchy.

ৰাজতন্ত্ৰৰ পাঁচটা বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কৰা।

(f) Write a short note on direct democracy.

প্ৰত্যক্ষ গণতন্ত্ৰৰ সম্পৰ্কে এটি চমু টোকা লিখা।

(g) Write a short note on humanism.

মানৱতাবাদ সম্পৰ্কে এটি চমু টোকা লিখা।

(h) Write a short note on multiculturalism.

বহুসংস্কৃতিবাদ সম্পৰ্কে এটি চমু টোকা লিখা।

SECOND HALF

4. Answer the following questions (any four) : $10 \times 4 = 40$

তলৰ প্ৰশ্নবোৰৰ উত্তৰ দিয়া (যি কোনো চাৰিটা) :

(a) What do you mean by the duty of a citizen?
What are the different kinds of duty? Explain briefly.

নাগৰিকৰ কৰ্তব্য বুলিলে কি বুজা? কৰ্তব্যৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰবোৰ কি কি? চমুকৈ বৰ্ণনা কৰা।

(b) What is equality? What are the different kinds of equality? Discuss.

সমতা কি? সমতাৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰবোৰ কি কি? আলোচনা কৰা।

(c) What is Anarchism? Explain the characteristics of Anarchism.

নৈৰাজ্যবাদ কাক বোলে? নৈৰাজ্যবাদৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ ব্যাখ্যা কৰা।

(d) What is socialism? What are the merits and demerits of socialism? Explain briefly.

সমাজবাদ কাক বোলে? সমাজবাদৰ সুবিধা আৰু অসুবিধাসমূহ কি কি? চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰা।

(e) Explain the Marxian concept of class.

মাৰ্ক্সীয় শ্ৰেণী সম্পৰ্কীয় ধাৰণাটো ব্যাখ্যা কৰা।

(f) Explain the merits and demerits of Monarchy.
ৰাজতন্ত্ৰৰ সুবিধা আৰু অসুবিধাসমূহ ব্যাখ্যা কৰা।

(g) What is Theocracy? What are the different form of Theocracy? Explain.

ধৰ্মতন্ত্ৰ কি? ধৰ্মতন্ত্ৰৰ বিভিন্ন ৰূপসমূহ কি কি? ব্যাখ্যা কৰা।

(h) What do you mean by democracy? What are the main characteristics of democracy? Discuss.

গণতন্ত্ৰ বুলিলে কি বুজা? গণতন্ত্ৰৰ মূল বৈশিষ্ট্যসমূহ কি কি? আলোচনা কৰা।

(i) What are the obstacles of secularism in India? Discuss.

ভাৰতত ধৰ্ম নিৰপেক্ষতাৰ অন্তৰায়সমূহ কি কি? আলোচনা কৰা।

(j) What are the different elements of multiculturalism? Discuss.

বহুসংস্কৃতিৰ বিভিন্ন উপাদানসমূহ কি কি? আলোচনা কৰা।

***